

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در دوره متوسطه آلمان و ایران^۱

A Comparative review of the curriculum of teaching essay-writing in the secondary education systems of Germany and Iran

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۳/۰۴؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۲/۱۰

Ghasempour. Moghaddam (Ph.D)

دکتر حسین قاسم پور مقدم^۲

Abstract: Nowadays, in most of the world's curriculum systems, teaching essay-writing is of utmost importance and essay-writing skill is one of the basic skills in schools. The purpose of this study is recognizing, describing and comparing the elements and components of essay-writing teaching in Germany and Iran's language learning curriculum. The methodology of the research is descriptive, and the required data are collected and classified on the basis of George Berodi's implementation process through language learning curriculum documentations and interviews with the experts of national language planning of both countries. Research's findings show that teaching essay-writing as a combination of skills is presented in German language curriculum as well as in other curriculum areas such as social studies, biology, and math, science, art and life skills. Whereas in Iran essay-writing skill is to be taught only in Persian language curriculum just for interdisciplinary breakdown and with no relation to other curricula. In Germany, learning essay-writing for teachers, students and even parents is considered as a learning necessity and mastering the skill of essay-writing and authorship is of cultural, social and career dignity, while mastering this skill is not taken seriously in Iran. The main goal of German pedagogues is to value students' empowerment in producing text and utilizing them in life, while the main aim of Iranian teachers of students' textuality is composing essays, regardless of their application in life. In Germany essay-writing is part of the total score of the German language schedule, while in Iran because of following the breakdown approach, essay-writing is to be assessed independently from other language skills.

Keywords: Curriculum, Essay-writing teaching, German language, Persian language, secondary education system.

چکیده: امروزه در اغلب نظام‌های برنامه‌ریزی درسی جهان، مقوله آموزش انشانویسی از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف این مقاله، شناسایی، توصیف و مقایسه عناصر و مؤلفه‌های آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران است. روش تحقیق تحلیلی استنادی بوده و اطلاعات بر اساس مراحل تطبیق جرح بردی جمع‌آوری و طبقه‌بندی شده است. نتیجه مطالعه نشان می‌دهد که آموزش انشا در آلمان هم در برنامه درسی زبان آلمانی و هم در سایر برنامه‌های درسی مانند مطالعات اجتماعی، زیست، ریاضی، علوم، هنر و مهارت‌های زندگی به صورت یک مهارت تلفیقی ارائه می‌شود در حالی که در ایران مهارت انشا تنها در برنامه درسی زبان فارسی به صورت تفکیکی درون رشته‌ای و بدون ارتباط با سایر برنامه‌های درسی آموزش داده می‌شود. همچنین، در آلمان بر خلاف ایران آموزش انشا برای معلمان و دانش‌آموزان و حتی اولیا یک ضرورت آموزشی محسوب می‌شود و تسلط بر مهارت انشا و نویسندگی دارای منزلت فرهنگی، اجتماعی و شغلی است و هدف اصلی معلمان آلمانی، بها دادن به توانمندی دانش‌آموزان در تولید متن و به‌کارگیری آن در زندگی می‌باشد و در درس انشا نمره مستقلی در کارنامه ثبت نمی‌شود.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، آموزش انشانویسی، زبان آلمانی، زبان فارسی، تلفیق، دوره متوسطه

۱. از حمایت مالی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور، حامی طرح پژوهشی حاضر قدردانی می‌شود.

H44ghasempour@Yahoo.Com

۲. استادیار سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

مقدمه

از منظر صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت، نوشتن ساده و خلاق (انشا) بهترین محمل و گسترده‌ترین عرصه ایجاد تفکر خلاق و تولید انبوه خرد هنرمندانه بوده و توجه به آن می‌تواند در عملکرد و پیشرفت تحصیلی و حتی توانمندسازی اندیشه‌های حال و آینده دانش‌آموزان مؤثر و کارآمد باشد. در واقع آموزش انشا یکی از راه‌های رشد معنوی انسان، تعالی اندیشه و به ثب رساندن یافته‌های علمی، پژوهشی، هنری و ... می‌باشد. درست است که نوشتن در معنای عام، در همه برنامه‌های درسی و آموزشی باید مورد توجه قرار گیرد اما از دید اهمیت و تأثیر آن در پرورش تفکر و بازنمایی هویت علمی و رشد عقلی فراگیران درس نگارش و انشا جایگاه ویژه‌ای دارد: " جایگاه انشا در برنامه‌های درسی بسیار فاخر است؛ یعنی تاج سر برنامه‌های درسی است زیرا یکی از بارزترین موارد خلاقیت و تفکر است" (باقری، ۱۳۹۲). جایگاه درس انشا در برنامه‌های درسی، همانند جایگاه هنر نمایش در میان دیگر هنرهاست. همه هنرها در هنر نمایش، نمود می‌یابند. هنر نمایش بازآفرینی زندگی است. انشا هم بازآفرینی خود ما و ادراک ما از آفرینش است. از این دید هنر انشا یادآور همان مراحل معرفتی و سیر حکمت‌اندوزی و پرورش دکارتی است (اکبری، ۱۳۹۴). فکر کردن و نوشتن درهم‌تنیده‌اند، یعنی نوشتن با فکر پیش می‌رود نه این‌که نوشته ظرف فکر باشد؛ تفکری صورت بگیرد و آن را در ظرفی بریزیم؛ مانند آب که در ظرفی ریخته می‌شود. این‌گونه نیست. رابطه تفکر و نوشتن رابطه ظرف و مظروف نیست که فکرها را آماده کنیم و بعد آن را در ظرفی که می‌خواهیم، بریزیم تا مصرف شود اما می‌توان قدمی برای فکر قائل شد. این‌طور نیست که فکر کردن شروع شود و پایان بگیرد؛ سپس نوشته آغاز شود. تفکر آغاز است اما زود به نوشتن می‌پیوندد. از این جهت فکر ما در نوشتن ادامه پیدا می‌کند؛ بنابراین نوشتن، فکر کردن است. تقدم و تأخر هم بین نوشتن و تفکر وجود ندارد و یا اگر هم وجود داشته باشد به‌زودی به هم می‌رسند (باقری، ۱۳۹۲). انشا را می‌توانیم به‌عنوان مهارت نوشتن مطرح کنیم که مهارتی اساسی برای زندگی کردن در عصر جدید است اما خود انشا و نوشتن به حوزه‌های دیگر مهارتی و توانمندی وصل است؛ یعنی انشا و نوشتن یک حوزه مستقل مهارتی تلقی نمی‌شود. این‌گونه نیست که صرفاً بگوییم انشا درس بدهیم و آدم‌ها یاد بگیرند و بنویسند. اگر تفکر

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

منطقی آدم‌ها رشد پیدا نکنند، چیزی از ذهن خارج نمی‌شود که ارزش نوشتن داشته باشد، یا اگر تفکر علمی و ادبی رشد پیدا نکنند، آن اثر علمی و ادبی خلق نمی‌شود (ساک، ۱۳۹۳). این اشتباه بزرگی است که فکر کنیم درس انشا و نگارش باید در کنار ادبیات فارسی باشد و صرفاً دبیر ادبیات باید آن را تدریس کند. سال‌هاست در کشورهایی که به نوشتن اهمیت می‌دهند نگارش بین درسی مطرح است. همه معلمان و همه درس‌ها در این زمینه مسئولیت آموزش نوشتن دارند یعنی باید یک نگاه جامع به نوشتن داشت (نعمت زاده، ۱۳۹۲). به‌زعم صاحب‌نظران حوزه یادگیری زبان‌آموزی مهارت نوشتن و انشا پدیده‌ای بین‌رشته‌ای بوده و لازم است در تمامی برنامه‌های درسی به تقویت آن بهاداده شود. در این زمینه فعالیت‌های زیادی از جمله همایش " انشا و نویسندگی " در دانشگاه علامه طباطبایی (۱۳۹۲). و همایش " نگرش بین‌رشته‌ای به نوشتن در برنامه‌های درسی " در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (۱۳۹۳). انجام شده است.

با نگاهی به برنامه درسی آموزشگاه‌های جهان در گذشته‌های بسیار دور تا به امروز، درمی‌یابیم تنها درسی که همیشه در برنامه درسی وجود داشته و به‌عنوان اصلی‌ترین درس‌ها به شمار می‌رفته درس زبان و ادبیات بوده است. در کشورهای غربی، درس انشا محدود می‌شد به اصول ادبی ارسطو و بلاغت قدیم. با اختراع ماشین چاپ، تدریس انشا به‌صورت مکتوب تغییر یافت و در قرن هیجدهم به‌طور کامل به‌صورت برنامه‌ریزی شده درآمد. (دانشگر، ۱۳۹۲). دانش‌آموزان همه روزه در هنگام تدریس معلم، در کلاس‌های علمی و آزمایشگاه‌ها، جهت تهیه کنفرانس‌های کلاسی، به هنگام حل تمرین‌ها، خودآموزها و حتی در هنگام مطالعه فردی، ساعت‌های طولانی را صرف یادداشت‌برداری و نوشتن می‌کنند و نمراتی که به دست می‌آورند درگرو نوشته‌هایشان است. نوشتن برای دانش‌آموزان، فعالیتی است روزانه. زیرا نوشتن به آن‌ها کمک می‌کند تا به خاطر بسپارند؛ دقیق‌تر مشاهده کنند؛ فکر کنند و ارتباط برقرار کنند (رابری^۱، ترجمه قاسم پور، ۱۳۹۱). با توسعه مدارس جدید و گسترش سواد و نقش مکاتبات روزمره در زندگی، نوشتن امری ضروری در زندگی شد و انشا و نگارش در

نظام جدید آموزشی به صورت درسی مستقل درآمد. امروزه نوشتن و انشا در جهان از مورد توجه‌ترین مواد آموزشی محسوب می‌شود. در یکی از جدیدترین تحقیقات انجام شده در مقابل این سؤال که چرا آمریکا تولید بیش از ۵۰ درصد علم جهان را بر عهده دارد و مقام نخست در این زمینه از آن اوست، درحالی‌که ژاپن دومین اقتصاد جهان در رتبه پنجم ایستاده، آمده است که یکی از عواملی که در این زمینه دخالت دارند، چگونگی آموزش درس انسان‌نویسی و به‌طورکلی نوشتن است. نویسنده شیوه تفکر و آموزش درس انشا در آمریکا را یکی از علل تأثیرگذار در پیشرفت علوم انسانی و اجتماعی در این کشور می‌داند (دانشگر، ۱۳۹۲).

در نظام‌های آموزشی دنیا دروس به سه دسته کلی طبقه‌بندی می‌شوند. دسته اول درس‌هایی است که تنها جنبه یادگیری در سطح دانش را دنبال می‌کنند. در این دسته از درس‌ها دانش‌آموز باید با به خاطر سپردن مطالب درسی بر آگاهی‌های خود نسبت به جهان پیرامونش بیفزاید. برای مثال در درس زبان فارسی بایستی معنای واژه‌ها را از حفظ بگوید و بنویسد یا تفاوت مفاهیم و اصطلاحات دستوری مانند مفعول و متمم را بداند. دسته دوم دروسی را شامل می‌شود که بیشتر با فهم و درک دانش‌آموزان سر و کار دارد؛ مانند درس ریاضی که درک و فهم دانش‌آموزان را تقویت می‌کند. اگر با دقت به این دو دسته از دروس نگاه کنیم، می‌بینیم بیشتر مفاهیمی که در آن‌ها تدریس می‌شود یا صرفاً آگاهی‌های عمومی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد و یا آن‌که برای ادامه تحصیل در پایه‌های بالاتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. دسته سوم دروسی هستند که دانش‌آموز را در زندگی توانمند و روشمند می‌سازند. درس انشا و هنر از این دسته هستند. این دسته از دروس حتی اگر در آینده موضوع تحصیلی وی نباشند، بازهم کارایی خود را حفظ می‌کنند. انشا^۱ که یکی از واحدهای آموزشی یا پرورشی دانش‌آموزان در بسیاری از کشورها است همگام با دیگر روش‌های فکری و متناسب با نیازهای فرهنگی جوامع در حال دگرگونی است (مبصر، ۱۳۸۴). امروزه در بسیاری از جوامع پیشرفته، نگاه به انشا، به‌عنوان نوشتاری منظم، تقلیدی و برای هدف آموزش زبان که به‌طورکلی یک‌جانبه است، به دیدگاهی کل‌نگرانه تبدیل شده است. نگرش اخیر به انشا بیش‌تر برای تحقق اهدافی مثل

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

پرورش خلاقیت ذهنی و فکری، نقد و نقادی، آزاداندیشی، داستان‌نویسی، کتاب‌خوانی و... آموزش داده می‌شود؛ یعنی انشا مانند دیگر هنرها و حتی صنایع، دارای ارزشی وسیع و گسترده‌تر شده است (دستوری، ۱۳۹۰).

کونستانتینیدز و کریس^۱ (۱۹۸۲) طی مطالعه‌ای اشاره می‌کنند که بسیاری از کتاب‌های انشا برای زبان دوم‌ها روی نکات دستوری و ساختار جمله تمرکز می‌کنند. به نظر این دانشمندان این روش مناسب نیست. آن‌ها معتقدند که برای تدریس انشا به نوشتن یک انشای کامل نیازمندیم. سینک^۲ (۱۹۷۳) در بررسی خود تحت عنوان انشای پایه یازدهم در تعدادی از دبیرستان‌های انتخاب شده به مطالعه ازدیاد مفاهیم اساسی در انشا می‌پردازد. وی یک چک لیست از مفاهیم عمده در انشا انتخاب می‌کند و بر پایه یک امتحان از افراد برای ادبیات حرفه‌ای، کار خود را سامان می‌دهد. بعد این چک لیست را به ۵۹ معلم انشای پایه یازدهم در ۲۳ مدرسه می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که بسیاری از معلمان انشا به اندازه کافی برای تدریس این درس آماده نبوده‌اند و به همین دلیل نتوانسته‌اند مفاهیم را در میان دانش‌آموزان به خوبی توسعه دهند (ریکو، ۱۳۹۱). پاردللو^۳ (۲۰۰۳) در تلاش پژوهشی خود، برای نوشتن انشا ارزش آفرینندگی قائل است. وی در این تحقیق ارتباط میان نوشتن را با خلاقیت مورد بحث قرار می‌دهد و معتقد است که انشا درسی است که خلاقیت‌های دانش‌آموزان را بارور می‌کند. برخی معتقدند که درس انشا از درس ادبیات مجزاست زیرا درس ادبیات برای یادگیری و درس انشا برای پرورش است (اریکا لیندمان^۴، ۱۹۹۹). پژوهش‌های دیگری حاکی از آن هستند که تدریس انشا حد و مرز زمانی ندارد و حتی در دانشگاه‌ها هم بایستی به این درس به‌طور جدی اهمیت داده شود. پژوهش وینتر^۵ (۱۹۹۴) از این دسته است. (ولایتی و عارفی، ۱۳۹۴) در تحقیقی دیگر انشا با یک رویکرد سیستمی مورد مطالعه قرار گرفته است (والاس و اسمیت^۶، ۱۹۷۷). در این رویکرد که بر پایه نظریه بلوم بنا شده است، ۵ مرحله خودارزیابی، بحث‌های

---

1. Constantinides Chris

2. Sink

3. Pardlow

4. Lindman

5. Winter

6. Wallace And Smith

کلاسی، حضور، کنفرانس‌های میان دانش‌آموز و معلم و بالاخره ارزشیابی‌های دوره‌ای برای هریک از تکالیف نوشتاری یا هر واحد از مطالعه در مورد انشا مورد استفاده قرار می‌گیرد و به این نکته اشاره دارد که داشتن رویکرد مناسب، یادگیری مهارت‌های انشانویسی را تسهیل نموده و نگرش مثبتی در دانش‌آموزان درباره این درس ایجاد می‌نماید. در این تحقیق، محقق مشارکت میان دانش‌آموزان را در هنگام نوشتن انشا مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. گارل^۱ (۱۹۹۷) مشارکت میان دانش‌آموزان را به شکل تصحیح و بازنگری انشاهای دانش‌آموزان دیگر مطرح می‌نماید. در تحقیق وی، مخاطبان انشا در کلاس تنها شنونده منفعل و صرف نیستند و موظفند از انشای دیگران نسخه برداری کرده و سپس بر اساس معیارها و ضابطه‌هایی که از قبل تعیین شده‌اند، به تصحیح انشای همکلاسی‌های خود بپردازند. گزارش این پژوهش نیز حاکی از اثربخشی کلاس و رضایت دانش‌آموزان دارد. آنهیل^۲ (۱۹۹۳) در تحقیقی به بررسی نوشتن فردی، نوشتن باهم، بازبینی، ویراستاری و بحث درباره موضوع انشا به‌عنوان مواردی که بر روی نوشتن انشا از بعد نوشتاری تأثیرگذارند، پرداخته است (علی اسماعیلی، ۱۳۸۵).

در نظام برنامه‌ریزی درسی آلمان، برنامه درسی آموزش زبان آلمانی به صورتی تدوین یافته که وظایف و اهداف آموزش انشا در پایه‌های اول تا دوازدهم تبیین شده است. از آن جا که آموزش زبان آلمانی و به‌ویژه انشا در کلیه امور آموزشی و پرورشی مدارس بااهمیت است، درس انشا در میان برنامه‌های درسی، نقش محوری دارد زیرا فراگیری و تکمیل مهارت‌های زبانی به‌ویژه نوشتن به همه فرآیندها و بخش‌های آموزشی مربوط است و حتی در مقطع متوسطه نیز ادامه می‌یابد. اهداف درس انشا در کلیه رشته‌ها و برنامه‌های درسی انعکاس یافته و هر درس اختصاصی، از انشا برای تحقق اهداف خود بهره می‌گیرد. دانش‌آموزان از طریق درس انشا، مسائل اجتماعی، تاریخی و فرهنگی را یاد می‌گیرند و از آن بهره‌مند می‌شوند. هر چه به خواندن و نوشتن زبان ملی با اطمینان بیش‌تری تسلط یابند، به همان میزان توانائی‌شان در کنش‌های زبانی حال و آینده بهتر خواهد بود. از این جهت، انشا به دانش‌آموزان کمک

---

1. Gorrell
2. Anhil

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

می‌کند تا در درک مناسبات اجتماعی و مفاهمه موفق‌تر عمل کنند. این دو موضوع می‌تواند فقط از طریق تعامل عملی، توسعه و تکامل یابد. وظیفه درس انشا آن است که این مفاهمه را به کمک واژگان، دستور زبان و درست‌نویسی ممکن سازد. اکتساب زبانی که رابطه تنگاتنگی با توسعه قدرت تفکر دارد، در مدرسه از طریق برنامه‌های آموزشی سیستماتیک تداوم و تعمیق می‌یابد. دانش‌آموزان از طریق برنامه درسی زبان آلمانی می‌آموزند که محیط خود را متفکرانه ادراک نموده و با کاربرد زبانی در عملکرد خاص خود آگاهانه‌تر رفتار کنند. (راهنمای برنامه درسی زبان آلمانی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۲۰۱۴).

در نظام آموزشی ایران، اهداف آموزش انشا در برنامه درسی فارسی ابتدایی و متوسطه به‌روشنی تدوین شده اما وظایفی برای معلمان کلاس تعیین نگردیده است (زندى، ۱۳۸۳) در سال‌های اخیر برنامه درسی آموزش انشا در دوره ابتدایی و متوسطه اول تحولی سازنده یافته است. از سال ۱۳۸۰ با اجرایی شدن دو کتاب درسی بخوانیم و بنویسیم و بعدها با عنوان خوانداری و نوشتاری انشانویسی با طرحی سازمان‌یافته و متناسب با منطق انشا طراحی و تدوین یافته است. دانش‌آموزان طی سال‌های ابتدایی و متوسطه اول با تمرین کلمه نویسی، جمله نویسی، عبارت نویسی، بند نویسی و تولید متن با شیوه‌های مختلف مهارت نگارش و انشا آشنا می‌شوند. بر اساس برنامه درسی فارسی قرار است این روند آموزش انشا تا پایان دوره متوسطه دوم یعنی پایه دوازدهم تداوم یابد (راهنمای برنامه درسی فارسی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۱۳۹۴). در برنامه درسی فارسی دوره متوسطه دوم، آموزش انشا زیرمجموعه درس زبان و ادبیات فارسی به شمار می‌رود. موضوعات و مفاهیمی که در آموزش انشا مدنظر قرار می‌گیرد، علی‌رغم توصیه برنامه درسی فارسی، ناهماهنگ و بی‌ارتباط با آموزه‌های زبان‌آموزی است. بیشترین تأکید برداشتن دامنه لغات گسترده و توانایی انتقال اطلاعات ذهنی بر روی کاغذ می‌باشد. بیش از آنکه بر مهارت‌آموزی اهمیت داده شود، بر رعایت قواعد دستوری و املائی بهاداده می‌شود. دانش‌آموزان معیار روشنی برای کسب نمره نمی‌بینند و حتی معلمان هم نمی‌دانند بر چه اساسی باید نمره بدهند. دانش‌آموزان از اشتباهات و خطاهای نوشتاری خود بی‌خبرند و تنها وظیفه کلاس انشا تولید متن و قرائت آن در حضور همکلاسی‌ها و گرفتن یک نمره قابل پیش‌بینی است. دانش‌آموزان، اغلب فاقد مهارت‌های لازم

برای نوشتن می‌باشند و به رونویسی و تکرار نوشته‌های دیگران می‌پردازند و به دلیل ناتوانی در نوشتن و نگرش منفی نسبت به نگارش، علاقه‌ای به تولید نوشتاری متن ندارند. درنهایت رفته رفته به سمت و سوی سوق پیدا می‌کنند که مجبورند از بزرگ‌ترها و والدین کمک بگیرند و در کمال بی‌انگیزه بودن از هرگونه ابتکار و خلاقیت در نوشته‌ها دور می‌شوند. بر این اساس محقق در پی آن است تا با بررسی اسناد موجود در این زمینه و با مقایسه برنامه درسی آموزش انشا در دوره متوسطه دوم بتواند راهکارهای مناسبی را به برنامه ریزان آموزش انشا ارائه دهد. بنابراین سعی شده در این بررسی به پرسش‌های زیر پاسخ مناسبی داده شود:

۱- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، چه اصول و اهدافی برای آموزش انشانویسی تدوین شده است؟

۲- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، از چه شیوه‌هایی برای آموزش انشانویسی استفاده می‌شود؟

۳- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، کلاس‌های انشانویسی چگونه برگزار می‌شود؟

۴- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، ارزشیابی مهارت‌های انشانویسی چگونه اجرا می‌گردد؟

۵- چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی بین آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

تحلیل محتوای کیفی متوجه هرگونه تلاش جهت تقلیل دادن و معنا بخشیدن به داده‌های کیفی است تا مفاهیم و معناهای اساسی شناسایی و طبقه‌بندی شوند (حسینی خواه و همکاران، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر از لحاظ روش تحقیق، از روش تحلیل محتوای کیفی و از نظر تجزیه و تحلیل از روش استنادی و روش تطبیقی جرج بردی استفاده شده است. بر این اساس باید چهار مرحله مد نظر محقق باشد که عبارت‌اند از: ۱- مرحله توصیف^۱ ۲- مرحله تفسیر^۱

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

۳- مرحله هم‌جواری^۲ ۴- مرحله مقایسه^۳. اطلاعات و داده‌های موردنیاز را از طریق مراجعه به اسناد و مدارک کتابخانه‌ای، گزارش‌های پژوهشی و جستجو در شبکه‌های جهانی اینترنت، به‌ویژه در سایت‌های آموزش و پرورش کشورهای مورد بررسی، جمع‌آوری کرده و الگوی جرج بردی در بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای آن مورد استفاده قرار گرفته است. در این پژوهش، منابع علمی و پژوهشی مرتبط با آموزش انشا از جمله برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، کتاب‌های درسی و راهنمای معلم مورد بررسی قرار گرفته است. علت اصلی انتخاب نظام آموزشی آلمان برای مقایسه با برنامه درسی زبان‌آموزی ایران، بااهمیت بودن درس انشا در مدارس آلمان، دسترسی آسان به منابع دست اول و حضور محقق در کشور مورد مطالعه بوده است. استفاده از رویکرد بردی بدین نحو بوده که به‌عنوان یک چارچوب و به‌صورت مستقل در همه پرسش‌های پژوهش به کار گرفته شده و مراحل ترتیبی آن در تک تک پرسش‌ها رعایت شده است. واحدهای تحلیل پژوهش حاضر اغلب از نوع واحدهای بزرگ چون پاراگراف و کل متن بوده است؛ برای مثال در مقایسه برنامه درسی آموزش انشا در دو کشور مورد مطالعه، ساختار محتوایی کل سند مورد نظر بوده است، یا در مقایسه هدف‌های آموزش انشا، کل یک پاراگراف به‌عنوان معنای هدف مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه‌گیری نیز از روش هدفمند استفاده شده است؛ یعنی منابع به‌صورت تفکیکی و به‌گونه‌ای انتخاب شده که پاسخگوی پرسش‌های پژوهش باشد. در مرحله کدگذاری و تقلیل داده‌ها نیز، از راهبرد خلاصه‌سازی و برجسب‌گذاری اطاعات استفاده شده است. سپس نتایج حاصل آمده از اطلاعات خلاصه شده و کدگذاری شده، در ذیل پرسش‌های مربوطه مورد تحلیل قرار گرفته است. شایان ذکر است برای پاسخ دادن به بعضی از پرسش‌ها از تحلیل محتوای کمی جهت به دست آوردن مقدار فراوانی و درصد شماری از آیتم‌ها استفاده شده است.

-
1. Interpretation
  2. Juxtaposition
  3. Comparison
- ۱۰۷

یافته‌های پژوهش

۱- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، چه اصول و اهدافی برای آموزش

انشانویسی تدوین شده است؟

اصول آموزش انشانویسی در برنامه درسی آلمان:

- تقویت اشتیاق و علاقه دانش‌آموزان نسبت به انشانویسی.
- ایجاد حس اعتماد به نفس در دانش‌آموزان نسبت به توانایی‌شان در نوشتن انشا.
- طراحی اساسی آموزش انشانویسی از دوره ابتدایی و استمرار و توالی آن تا پایان تحصیلات.
- توجه به اصل تکرار و تمرین در آموزش انشانویسی در تمام مقاطع تحصیلی.
- تقویت استقلال فردی دانش‌آموزان در انشانویسی.
- توجه به فعالیت‌های خلاق در نوشتن انشانویسی برای تقویت زبان و تفکر.
- تولید متن حتی در اولین مراحل یادگیری خواندن.
- بازی‌های کلامی و نوشتن انشا از موضوعات انتخابی و دلخواه (در زمینه نظم یا نثر).
- استفاده از شیوه‌های انشانویسی از سطوح ابتدایی تا پیشرفته (تقلیدی، ادراکی و تولیدی).
- تولید متن‌های ادبی و تولید روزنامه کلاسی.
- گردآوری و تنظیم مطالب درباره گردش علمی، مسافرت دسته جمعی و نحوه برخورد با موضوعات.
- توجه به زبان رسمی و لزوم تسلط معلمان بر دستور زبان، درست‌نویسی و علامت‌گذاری.
- قابل فهم بودن زبان معلم برای دانش‌آموزان (راهنمای برنامه درسی زبان آلمانی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۲۰۱۴).

اصول آموزش انشانویسی در برنامه درسی ایران:

- تأکید بر جنبه‌های عملی و مهارت کاربردی زبان‌آموزی.
- سرمشق عملی برای تقویت اندیشیدن و چگونه اندیشیدن و خلاقیت.
- تأکید بر سیر آموزش انشانویسی از ساده به تکامل یافته.
- زمینه‌سازی برای تقویت و شکوفایی خلاقیت دانش‌آموز.

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

- زمینه‌سازی برای ابراز وجود و بیان احساس دانش‌آموزان.
- هم‌سویی با علایق و سلیقه‌ها و نیازهای دانش‌آموز.
- توجه به گسترش دایره واژگان زبان فارسی موردنیاز دانش‌آموزان (راهنمای برنامه درسی فارسی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۱۳۹۴).

جدول ۱: شباهت‌ها و تفاوت‌های اصول آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران

کشور تطبیق	آلمان	ایران
شباهت‌ها	توجه به فعالیت‌های خلاق در نوشتن انشانویسی	تقویت اندیشیدن و خلاقیت
تفاوت‌ها	تقویت علاقه دانش‌آموزان نسبت به انشانویسی، ایجاد حس اعتماد به نفس در دانش‌آموزان، استمرار و توالی آموزش انشانویسی تا پایان تحصیلات، توجه به تکرار و تمرین در آموزش انشا، تقویت استقلال فردی در انشانویسی، تولید متن حتی در اولین مراحل یادگیری، بازی‌های کلامی و نوشتن انشا، استفاده از شیوه‌های نوشتن انشا از سطوح ابتدایی تا پیشرفته (تقلیدی، ادراکی و تولیدی)، تولید متن‌های ادبی و روزنامه کلاسی، گردآوری، تنظیم مطالب و نحوه برخورد با موضوعات، توجه به زبان رسمی، لزوم تسلط معلمان بر دستور زبان، درست‌نویسی و علامت‌گذاری، قابل فهم بودن زبان معلم برای دانش‌آموزان	تاکید بر جنبه‌های عملی زبان‌آموزی تاکید بر سیر آموزش انشانویسی از ساده به تکامل یافته زمینه‌سازی برای ابراز وجود و بیان احساس دانش‌آموزان هم‌سویی با علایق و نیازهای دانش‌آموز توجه به گسترش دایره واژگان دانش‌آموزان

تحلیل بخش نخست پرسش اول: همان‌طور که در جدول ۱ دیده می‌شود در برنامه درسی زبان‌آموزی هر دو کشور به تقویت خلاقیت و تفکر در دانش‌آموزان از طریق آموزش انشانویسی تاکید شده است. در برنامه درسی آلمان با تدوین ۱۳ اصل ابعاد مختلف آموزش انشانویسی مدنظر قرار گرفته است در حالی که در برنامه درسی ایران ۵ اصل کلی برای آموزش انشانویسی پیش‌بینی شده است. از مقایسه کم و کیف تعداد اصول آموزش انشانویسی

می‌توان گفت که در برنامه درسی ایران اصول راهکاری و عملی برای انشانویسی در نظر گرفته نشده است اما در برنامه درسی آلمان به راحتی می‌توان از اصول طراحی شده برای اجرای عملیاتی انشا بهره گرفت.

اهداف آموزش انشانویسی در برنامه درسی آلمان:

در مدرسه باید دانش‌آموزان بیاموزند درباره موضوع انشا تحقیق نمایند. برای این منظور آنان باید توانایی‌های لازم را کسب نمایند. برای نوشتن متن، اول طراحی و برنامه‌ریزی کنند. متن پیش‌نویسی را درباره موضوع تهیه کنند. سپس نوشته خود را اصلاح و بازنگری کنند. مسیر آموزش برای خلق یک اثر از نوشتن فی‌البداهه تا نوشتن با یک طرح قبلی و برنامه‌ریزی شده طی خواهد شد. در پایان کلاس ششم دانش‌آموزان باید بتوانند متن‌هایی داستانی، اطلاع‌رسانی با استفاده از قوانین صحیح نویسی و علامت‌گذاری درست، به‌خوبی بنویسند. هم‌چنین باید بتوانند کار نوشتن را به‌تنهایی، خود سامان دهند، از وسایل کمکی استفاده نمایند، محل کار خود را به‌گونه‌ای مناسب شکل دهند و از زبان به‌صورت مناسب بهره گیرند. دانش‌آموزان باید به تجربه بیاموزند که شکل حروف و به‌کارگیری اشکال و طراحی در نوشته‌ها توسط اهدافی که نوشته دارد، تعیین می‌گردد و این ابزار به فهم متن کمک می‌نماید. این نوع نوشتن در دفترچه و تابلوی دیواری کاربرد دارد و به‌خصوص در ارتباط با هنرهای تجسمی استفاده می‌شود. در نوشتن انشا نباید با اصرار بر درست‌نویسی به لحاظ دیکته کلمات، کودک را از نوشتن دلزده نمود. آنان به تدریج خواهند آموخت که نوشته‌های صحیح و خوانا، خوانندگان بیشتری دارد (راهنمای برنامه درسی زبان آلمانی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۲۰۱۴).

اهداف آموزش انشانویسی در برنامه درسی ایران:

در برنامه درسی ایران توصیه شده دانش‌آموزان باید از طریق نوشتن و انشا با نظام نوشتاری زبان آشنا شوند و تفاوت زبان گفتاری و نوشتاری را درک کنند. باید یاد بگیرند که کلمات را با شکل درست بنویسند. از دوره ابتدایی کلمه‌سازی و جمله نویسی را در کلاس تمرین می‌کنند. باید بتوانند جمله‌های منطقی و معنادار بسازند. از دانش‌آموزان انتظار می‌رود افکار و اندیشه‌های خود را به درستی بر روی کاغذ بیاورند و از واژگان مرتبط با موضوع به خوبی

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

استفاده نمایند. دانش‌آموزان باید بتوانند متون ساده را خلاصه‌نویسی کنند. آنان باید سبک‌های گوناگون نگارشی (ادبی، علمی، تاریخی) را تشخیص دهند. باید توانایی نگارش متون ساده برای ایجاد ارتباط، بیان احساسات، عواطف و افکار را به خوبی داشته باشند. باید به‌طور صحیح علائم ویرایشی را در جمله‌ها و متون بکار گیرند. باید قادر باشند از مهارت نوشتن و انشانویسی برای یادگیری سایر دروس استفاده کنند. لازم است به نوشتن و انشانویسی علاقه‌مندی و نگرش مثبت داشته باشند و از آن در فعالیت‌های روزانه بهره بگیرند (راهنمای برنامه درسی فارسی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۱۳۹۴).

جدول ۲: شباهت‌ها و تفاوت‌های اهداف آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران

کشور تطبیق	آلمان	ایران
شباهت‌ها	نوشتن متن با استفاده از قوانین صحیح نویسی و علامت‌گذاری درست بهره‌گیری از زبان به‌صورت مناسب	بکارگیری صحیح علائم ویرایشی در جمله‌ها و متون بهره‌گیری از انشا در فعالیت‌های روزانه
تفاوت‌ها	یادگیری تحقیق درباره موضوع انشا در مدرسه سامان‌دهی فردی به کار نوشتن استفاده از وسایل کمکی در انشانویسی شکل‌دهی محل کار خود به‌گونه‌ای مناسب پرهیز از اصرار بر درست‌نویسی املائی کلمات	آشنایی با نظام نوشتاری زبان، درک تفاوت زبان گفتاری و نوشتاری، نوشتن کلمات با شکل درست، تمرین کلمه‌سازی و جمله‌نویسی، ساختن جمله‌های منطقی و معنادار، انتقال درست افکار از طریق انشا استفاده از واژگان مرتبط با موضوع، خلاصه‌نویسی متون ساده، تشخیص سبک‌های گوناگون نگارشی (ادبی، علمی، تاریخی)، توانایی نگارش متون ساده برای ایجاد ارتباط، بیان احساسات، عواطف و افکار، استفاده از مهارت انشا برای یادگیری سایر دروس، علاقه‌مندی و نگرش مثبت به انشانویسی

تحلیل بخش دوم پرسش اول: با توجه به داده‌های تحقیق و اطلاعات جدول ۲ می‌توان گفت در برنامه درسی زبان‌آموزی هر دو کشور به رعایت علائم نگارشی و بهره‌گیری مناسب از زبان تاکید شده است اما به لحاظ تفاوت‌های این دو برنامه باید گفت اهداف آموزش‌انسانویسی در برنامه درسی آلمان به گونه‌ای تدوین شده است که وظایف و تکالیف مجریان برنامه به خوبی روشن است و به راحتی می‌توان از این اهداف، راهکارهای اجرایی به دست آورد در حالی که اهداف برنامه درسی ایران کمی جزئی و کاملاً روشی است. به نظر می‌رسد نقطه ضعف اساسی آموزش‌انسانویسی در ایران، عدم پیگیری اهداف آن در مراحل مختلف برنامه‌ریزی درسی است. برنامه درسی ایران به لحاظ مؤلفه اهداف، جامع و کامل تدوین شده اما این اهداف به جهت گونه شناسی از یک جنس نیستند و بهتر است بگوییم اهداف با اصول و روش‌های آمیخته هستند.

۲- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، از چه شیوه‌هایی برای آموزش‌انسانویسی استفاده می‌شود؟

به‌طورکلی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان، چهار روش اصلی برای آموزش‌انسانویسی وجود دارد:

۱- روش تقلیدی^۱: در این روش فراگیران از یک متن الگویی از پیش آماده شده تقلید و رونویسی می‌کنند بدون اینکه تغییری در متن نمونه به وجود آورند و یا اینکه نظر خود را در مورد آن بنویسند. تنها مجاز هستند اجزای متن را بدون آن‌که ساختار جملات را تغییر دهند، جابجا کنند. از مشخصات این روش، رعایت دقیق و بی‌قید و شرط قواعد فن‌انسانویسی است. نگارش انشا معمولاً در سه مرحله صورت می‌گیرد: الف) جمع‌آوری اجزای متن: در این مرحله فراگیران موظف هستند برای حفظ سبک نگارشی نوشته اصلی، از مجموعه جملات و اصطلاحات شناخته شده و معتبر آن استفاده کنند. ب) مرتب کردن مطالب: در این مرحله مطالب جمع‌آوری شده طبق الگوی ثابت مقدمه، بخش اصلی و بخش پایانی مرتب می‌شود. پ) تطبیق سبک: آخرین مرحله کار، ایجاد سبک مناسب برای مطلب نوشته شده است. در این

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

روش انشا، الگوهای تثبیت شده پیشین، شکل دهنده، قالب‌بندی کننده و قاعده دهنده نوشتن می‌شود، جایی برای نقد و خلاقیت فردی و گروهی نیست. دانش‌آموزان مجبور به استفاده از جمله‌های تکراری و مصطلح معمول هستند. آرایه‌های سنتی ادبی بر نوشته اضافه می‌شود که هدف از آن تنها تقویت مفهوم و موضوع انشا است.

۲- روش بازسازی^۱: این روش از مبنا قرار دادن الگوهای نوشتاری گذشتگان صرف‌نظر می‌کرد و بدین ترتیب زیربنای کار وسیع‌تری را برای دانش‌آموزان فراهم می‌نمود. در این روش، متن انشا در کلاس با کمک دانش‌آموزان به‌طور موقت آماده می‌شود، سپس بر اساس پایه تحصیلی توسط آن‌ها، تمرین و تکرار می‌گردد، آنگاه روی کاغذ نوشته می‌شود. این روش از نظر تقویت قوه خوداتکایی فراگیران در امر انشا و نویسندگی قوی‌تر از روش تقلیدی است. باوجود همه تفاوت‌ها بین روش تقلیدی و بازسازی، شباهت‌هایی نیز بین این دو روش وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها تلاش برای حفظ یک ساختار ثابت برای نوشته‌ها می‌باشد. موضوعات انشا نیز مانند روش تقلیدی بیشتر کلمات قصار، تشریح برخی مفاهیم و یا تقابل دیالکتیکی تز و آنتی‌تز است (فصل بهار را توصیف کنید).

۳- روش تولیدی^۲: انشاهای نوشته شده با این روش را انشای آزاد هم می‌گویند. مهم‌ترین نظریه‌پردازان روش تولیدی گانسبرگ^۳، لامستزوس^۴، یسن^۵، شارلمان^۶ می‌باشند که همگی معلمان دوره ابتدایی بودند. از مشخصات بارز این انشا، تقویت خلاقیت فردی و اهمیت دادن به آن در ساخت و تنظیم مطالب است. استفاده از روش تولیدی در انشانویسی فقط در مواردی قابل اجراست که موضوع انشا رابطه مستقیم و محسوسی با دنیای تجربیات و دریافت‌های دانش‌آموزان داشته باشد. از مشخصه‌های اصلی آن آزادانه نوشتن، آفرینش‌های شخصی، اهمیت ساختن و تنظیم مطالب توسط دانش‌آموزان و تأکید بر توانایی‌های فردی آنان است.

-
1. Reproductions Aufsatz
  2. Produktionsaufsatz
  3. Gansberg
  4. Lamszus
  5. Jensen
  6. Scharelman
- ۱۱۳

۴- **روش زبان ساز**^۱: در چارچوب روش تولیدی موج دیگری در دهه دوم قرن بیستم به وجود آمد که این بار مبتکران آن همگی معلمان دبیرستانی و از جمله زیدمان^۲، ران^۳، شنایدر^۴ بودند. این نوع انشا را انشای زبان ساز نیز نامیده‌اند. انتقاد اصلی نظریه‌پردازان انشای زبان ساز از انشای تولیدی یا آزاد این است که این روش بیش از حد بر توانایی‌های فردی دانش‌آموزان در خلق نوشته‌های خود تأکید می‌کند. در حالی که انشای زبان ساز توجه خاصی به انشا به‌عنوان یک فرآورده زبانی دارد و آن را محصول فعالیت فکری دانش‌آموزان می‌داند. امروزه برخی از نظریه‌پردازان آموزش زبان آلمانی همچون هرمان هلمرس^۵ بر این عقیده‌اند که دو روش اخیر تفاوت اصولی چندانی با هم ندارند. ارنست لاس^۶ در کتاب معروف خود "انشای آلمانی در سال‌های آخر دبیرستان"^۷ به صراحت به تقسیم بندی‌های متداول درس انشا در مدارس آلمان اشاره کرده است. این روش‌ها هنوز با دقت و شدت هرچه بیشتر در مدارس ابتدایی و دبیرستان‌های آلمان به کار برده می‌شوند (مبصر، ۱۳۸۴).

مهمترین روش‌های آموزش اثنانویسی در برنامه درسی فارسی ایران عبارت‌اند از:

۱- **روش سنتی**: در این روش، معلم یک یا چند موضوع را انتخاب کرده و به دانش‌آموزان می‌گوید در مورد یکی از آن‌ها مطالبی بنویسند پس از آن چند دانش‌آموز، انشای خود را خوانده و معلم به آن‌ها نمره می‌دهد. این روش بر محصول نگارش تأکید دارد و موجب بروز خلاقیت در دانش‌آموزان نمی‌شود.

۲- **روش الگوئی**: در این روش، معلم با ارائه انواع نوشته از دانش‌آموزان می‌خواهد به تکمیل، تفسیر، ساده کردن و بازنویسی آن‌ها بپردازد. دانش‌آموزان پس از مواجه شدن با متون از قبل نوشته شده با تقلید از آن‌ها به یادگیری نوشتن می‌پردازند. این روش نیز بیشتر بر محصول نوشتار توجه دارد.

-
1. Sprachaffender Aufsatz
  2. Sideman
  3. Rahn
  4. Schneider
  5. Hermann Helmers
  6. Ernst Lass
  7. Der Deutsche Aufsatz In Oberen Gymnsialklassen

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

۳- روش فرایندی: در این روش، معلمان باید دانش‌آموزان را با فرایندهای نوشتاری آشنا کنند، فرایند نوشتاری شامل سه مرحله است:

الف- مرحله پیش از نگارش یا مرحله برنامه‌ریزی: در این مرحله دانش‌آموزان برای نوشتن انشا آماده می‌شوند یعنی دانش‌آموزان باید با مطالعه و مراجعه به اطلاعات و تجربیات خود آنچه را که می‌خواهند روی کاغذ بیاورند، مشخص کنند. در این مرحله می‌توان با ارائه منابع تصویری، نوشتاری، پرسش‌ها و پاسخ‌ها، توضیح مفاهیم و... دانش‌آموزان را آماده اشنانویسی نمود.

ب- مرحله نگارش: در این مرحله، معلم کلاس را به یک کارگاه هنری- آموزشی تبدیل می‌کند و با انتخاب یک یا چند موضوع، ضمن آموزش نگارش به دانش‌آموزان بر چگونگی نوشتن آن‌ها نظارت می‌کند و در حین کار ایرادهای آنان را گوشزد می‌نماید. در حقیقت در این مرحله تعامل معلم با دانش‌آموز در فرایند یادگیری به طرز واقعی تحقق می‌یابد. همچنین دانش‌آموزان اجازه دارند که باهم مشورت کرده و آزادانه به اظهارنظر و یاری یکدیگر بپردازند.

ج- مرحله ویرایش و بازبینی: دانش‌آموزان در این مرحله به کمک معلم یا به تنهایی و یا به صورت گروهی به بازبینی و ویرایش انشاهای خود می‌پردازند و در عین حال ضمن اصلاح انشاهای نوشته شده، اشکالات نگارشی دانش‌آموزان هم آشکار می‌شود.

۴- روش ترکیبی: در این روش به جمله‌های زبان نوشتاری اهمیت خاصی داده می‌شود. جمله وجود مستقلی است که باید در کانون توجه واقع شود زیرا دارای مرزهای مشخصی بوده و به دلیل کوتاه بودن و اختصار (نسبت به پاراگراف) اصلاح و ویرایش آن برای دانش‌آموزان آسان می‌باشد. طرفداران این روش معتقدند برای یادگیری انشا باید دانش‌آموزان از جمله شروع کرده و سپس رفته رفته دانش‌آموزان را هدایت کنیم تا با ترکیب جمله‌ها، متن موردنظر را بنویسند و بدین ترتیب اصل ساده به مشکل نیز رعایت می‌شود.

۵- روش ارتباطی: معمولاً دانش‌آموزان در هنگام نوشتن انشا احساس می‌کنند که مخاطبی به جز معلم خود ندارند. دانش‌آموزان باید بتوانند به گروهی از مخاطبان و قضاوت‌های خوانندگان در مورد نوشته‌هایشان بیندیشند و نوشته‌های خود را با آنان سازگار کنند. در واقع

این روش بر رابطه‌هایی تأکید دارد که میان نویسندگان و خواننده و موضوع نوشته وجود دارد و طبق این روش، آموزش درس انشا مستلزم برقراری ارتباط صحیح میان این سه است (راهنمای برنامه درسی فارسی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۱۳۹۴).

جدول ۳: شباهت‌ها و تفاوت‌های روش‌های آموزش اثنانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران

کشور تطبیق	آلمان	ایران
شباهت‌ها	بدی- بازسازی - تولیدی	بی - الگویی
تفاوت‌ها	ن ساز	بندی - ترکیبی - ارتباطی

تحلیل پرسش دوم: اطلاعات توصیفی فوق و داده‌های جدول ۳ به خوبی سیر تکاملی روش‌های آموزش اثنانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان را نشان می‌دهد. تمامی روش‌ها دارای مراحل و وظایف مشخص بوده و با توالی و استمرار کاملاً منطقی به اجرا گذاشته شده‌اند؛ اما روش‌های توصیه شده در برنامه درسی ایران هنوز برای معلمان به خوبی توجیه و تبیین نگردیده است و به همین دلیل تنها در راهنمای برنامه درسی آورده شده و رابطه آن‌ها با اهداف و حتی چگونگی اجرای روش‌ها توضیح داده نشده است. در آلمان تمام روش‌ها به نسبت سطح تحصیلی و توان دانش‌آموزان توسط معلمان به کار گرفته می‌شود در حالی که در ایران روش‌ها بر اساس مقطع تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد مثلاً روش‌های ترکیبی و الگویی در دوره ابتدایی و روش‌های سنتی و فرایندی در دوره متوسطه کاربرد زیادی دارد. روش ارتباطی نیز روش مستقلی نیست بلکه رویکردی آموزشی است که می‌تواند در تمامی روش‌ها لحاظ شود.

۳- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران، کلاس‌های اثنانویسی چگونه برگزار می‌شود؟

انشا در مدارس آلمان هر هفته برگزار می‌شود اما نه به صورت جدا از دیگر دروس زبان-آموزی بلکه معلمان در برنامه هفتگی زبان آلمانی به یاددهی و یادگیری تمام بخش‌های زبان-

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

آموزی می‌پردازند. در پایه‌های اول و دوم ابتدایی دروس زبان آلمانی، ریاضی، مهارت‌های زندگی، موسیقی و هنر در قالب یک برنامه درسی واحد و در طی ۱۶ ساعت و با یک معلم ارائه می‌شود؛ بنابراین در درون مهارت نوشتن، معلم طبق طرح درس سالانه و بر اساس فهرست رئوس مطالب آموزش و پرورش مرکزی، اهداف و سرفصل‌ها را به تدریج آموزش می‌دهد. زیربنای مهارت نوشتن با انجام تمرین‌های نوشتاری متنوع و ساده در این دو پایه گذاشته می‌شود. طبق برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان، آموزش انشانویسی در پایه‌های سوم و چهارم به‌طور جدی انجام می‌شود. در این دو پایه دانش‌آموزان به اهمیت انشا در زندگی روزمره واقف می‌شوند. درس زبان آلمانی در ۶ ساعت اجرا می‌گردد که انشا بخشی از مهارت نوشتن را تشکیل می‌دهد. معلمان در آغاز سال تحصیلی فهرست مهارت‌های انشایی و نویسندگی را از آموزش و پرورش دریافت می‌کنند و در کلاس ابتدا طی سه جلسه مهارت مورد نظر را یاد می‌دهند سپس در پایان ماه از دانش‌آموزان می‌خواهند تا انشای آموخته شده را در خانه و به‌صورت کار عملی انجام دهند. از آنجا که آنان سه هفته در کلاس به‌صورت گروهی تمرین و تکرار داشته‌اند، به راحتی و با اعتماد به نفس و بدون اتکا به دیگران به نوشتن انشا مبادرت می‌ورزند. در پایه‌های سوم و چهارم ابتدایی موضوعات بسیار ساده و محسوس در نظر گرفته می‌شود. مثلاً دانش‌آموزان یاد می‌گیرند خلاصه درس را بنویسند، برای درس جدیدشان سؤال‌های تازه طرح کنند، از گردش علمی یا بازدیدها و اردوهای علمی گزارش مصور تهیه کنند، برای دروس مطالعات اجتماعی روزنامه دیواری تهیه کنند و ... از پایه ۵ تا ۱۰ که دوره متوسطه به‌حساب می‌آید انشا در دل درس زبان آلمانی و در ۵ ساعت آموزش داده می‌شود. در این دوره تحصیلی دانش‌آموزان به تمرین نوشتن نامه، خلاصه کردن متن، تقلید از متون ادبی، ارائه کنفرانس کلاسی، نقد و تحلیل متون ادبی و داستان می‌پردازند. آنان به‌قدری در کلاس می‌نویسند که انشا و نویسندگی یکی از توانمندی‌های فردی آنان شمرده می‌شود. همان‌طور که در رشته‌های تربیت‌بدنی باید مهارت کافی داشته باشند، در مهارت نوشتن نیز ماهر و پخته می‌شوند. این شیوه اجرا باعث می‌شود تا از نوشتن نهراسند و آن را یک عملکرد بدیهی فردی بدانند. در پایه‌های ۱۱ و ۱۲ تمامی مهارت‌هایی که در پایه‌های قبل آموخته شده بود، به‌طور جدی و با سخت‌گیری مدرسه و معلم مجدداً تمرین و تولید

می‌شود. معلم انشا به‌طور کامل در دل درس زبان آلمانی جای می‌دهد و اجباری به تدریس کتاب درسی آلمانی ندارد. او دانش‌آموزان سال آخر دبیرستان را برای امتحان پایانی آماده می‌کند و در واقع تمامی توانمندی دانش‌آموزان در انشا و نویسندگی در این آزمون مشخص می‌شود و به تبع آن نتیجه عملکرد مدرسه و معلمان هم ارزیابی می‌گردد. معلمان در انتخاب روش آموزش انشانویسی تا حد زیادی آزادی عمل دارند. آموزش و پرورش آلمان انتظار دارد هر زمان که از دانش‌آموزان آزمون انشانویسی به عمل آورد، آنان بتوانند به راحتی و بدون اضطراب انشا بنویسند تا از این طریق برای زندگی اجتماعی آماده‌تر باشند. در سال‌های آخر دبیرستان معلمان تمام دروس به تمرین و تقویت انشا می‌پردازند و از دانش‌آموزان انتظار دارند در دروسی مانند تاریخ، جغرافی، آلمانی، زیست، شیمی، تربیت بدنی بتوانند انشا بنویسند. در تمامی پایه‌های دوره متوسطه آلمان انشا قالب مشخص دارد و معلمان از قبل طرح درس مصوبی را از آموزش و پرورش دریافت می‌کنند.

جلسه اول برگه‌ای را در اختیار دانش‌آموزان می‌گذارند که از سه بخش تشکیل شده است. الف) راهنما و دستورالعمل موضوع انشا ب) اجزای پیش‌نویس یا طرح اولیه شامل بخش مقدماتی، بخش اصلی و بخش پایانی پ) اصول و معیارهای انشا و نویسندگی در نوشتن موضوع یا مهارت تعیین شده

جلسه دوم معلم انشای خودش را که در خارج از کلاس نوشته و تایپ کرده، در اختیار دانش‌آموزان می‌گذارد و به‌طور عینی و عملی نمونه‌ای را بر اساس طرح جلسه اول بررسی و تحلیل کرده و به سؤال‌های آنان پاسخ می‌دهد.

جلسه سوم و چهارم به خود دانش‌آموزان تعلق دارد آنان باید بر اساس طرح معلم و با رعایت معیارهای تعیین شده انشا را در منزل تهیه و تدوین کنند و به معلم تحویل دهند. معلم انشای همه دانش‌آموزان را در خارج از کلاس می‌بیند و با دقت و صرف وقت موارد لازم را در حاشیه انشا یادداشت می‌کند. در جلسه ۳ و ۴ دانش‌آموزان به بازسازی و تولید و تقویت زبانشان می‌پردازند و به این ترتیب طی یک فرایند کاملاً برنامه‌ریزی شده نوشتن انشا را در قلمرو سرفصل تعیین شده در برنامه درسی را یاد می‌گیرند (راهنمای برنامه درسی زبان آلمانی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۲۰۱۴).

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

در برنامه درسی ایران، آموزش انشانویسی در زنگ مستقلی و گاهی اوقات توسط معلم دیگری غیر از معلم زبان‌آموزی انجام می‌گیرد. در دوره‌های ابتدایی و متوسطه اول، درس انشا هفته‌ای دو ساعت تدریس می‌شود اما در دوره متوسطه دوم زنگ مستقلی برای آموزش انشانویسی وجود ندارد. هر چند که انشا در درون برنامه درسی فارسی طراحی شده اما چیزی جز مقوله‌های دانشی نگارش آموزش داده نمی‌شود. ساعات درسی فارسی به گونه‌ای است که دانش‌آموزان و معلمان فرصت کافی برای تمرین انشانویسی ندارند. معلمان درس انشانویسی بیشتر به دانش‌های زبانی و ادبی تاکید می‌ورزند. به ارتباط بین انشا و نیازهای روزمره زندگی توجهی ندارند. در برنامه درسی زبان‌آموزی اهداف و موضوعات انشا بیشتر مرتبط با محتوا و سرفصل‌های درس فارسی است. به همین دلیل معلمان تلاش می‌کنند بر اساس مفاهیم و عناوین برنامه درسی فارسی فعالیت‌های متنوع نوشتن را تعیین کنند. برای تقویت مهارت انشانویسی دانش‌آموزان، کتاب مهارت‌های نوشتاری طراحی و تدوین شده است. علاوه بر این تمرین‌های ویژه‌ای برای تقویت نوشتن و آموزش انشانویسی در این کتاب پیش‌بینی گردیده است. معلمان در زنگ انشا موضوعی را برای نوشتن انشا تعیین می‌کنند اما نکته خاصی را برای دانش‌آموزان آموزش نمی‌دهند. به‌طور خودکار انتظار می‌رود دانش‌آموزان قلم را برداشته و متنی را بنویسند که مورد نظر معلمشان است. با توجه به این‌که آموزشی برای انشا وجود ندارد، برای نوشتن انشا نیز برنامه خاصی پیش‌بینی نشده است. دانش‌آموزان موظف‌اند درباره موضوع انشا از هر راهی که شده متنی را بنویسند و با خودشان به کلاس بیاورند تا اگر معلم آن‌ها را انتخاب کرد، بلند شده و انشایشان را بخوانند. معلم نیز عکس‌العمل مختصری را چه به لحاظ توصیفی و چه به لحاظ نمره‌ای نشان می‌دهد و به این ترتیب تصور بر این است که همه دانش‌آموزان قادرند به خوبی انشا بنویسند در حالی که وقتی در معرض آزمون و تجربه عملی قرار می‌گیرند از تولید متن عاجزند. در ایران معلمان نه تنها انشایی نمی‌نویسند بلکه در تولید انشا نیز کمکی نمی‌کنند گویا این کار خلاف مقررات آموزشی درس انشا به شمار می‌رود (راهنمای برنامه درسی فارسی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۱۳۹۴).

جدول ۴: شباهت‌ها و تفاوت‌های اجرای آموزش اشنانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران

کشور تطبیق	آلمان	ایران
ت‌ها	اجرای مستمر اشنانویسی در برنامه هفتگی	اجرای مستمر اشنانویسی در برنامه هفتگی
ت‌ها	اجرای تلفیقی آموزش اشنانویسی در برنامه هفتگی تاکید بر یادگیری اشنانویسی از دوره ابتدایی پیروی معلمان از سرفصل‌های برنامه درسی زبان داشتن طرح درس آموزشی منطبق با برنامه درسی اشنانویسی در تمامی مواد درسی نظارت بر تولید انشا توسط تمامی معلمان داشتن فرصت کافی برای اشنانویسی در کلاس و خانه	اجرای تفکیکی آموزش اشنانویسی در برنامه هفتگی تاکید بر یادگیری اشنانویسی از دوره متوسطه پیروی معلمان از سرفصل‌های کتاب درسی زبان نداشتن طرح درس مشخص آموزشی اشنانویسی در زنگ زبان و ادبیات فارسی نظارت بر تولید انشا توسط معلمان ادبیات نداشتن فرصت کافی برای اشنانویسی در کلاس و خانه

تحلیل پرسش سوم: از اطلاعات توصیفی بالا و داده‌های جدول ۴ به خوبی می‌توان تفاوت‌های اساسی برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران را در آموزش اشنانویسی دریافت نمود. از آنجا که اصول و اهداف و روش‌های آموزش اشنانویسی در آلمان به‌طور سیستماتیک و منظم طراحی شده است و رابطه بین مؤلفه‌ها حساب شده و منطقی تنظیم گردیده است، معلمان در مرحله اجرایی با آگاهی و علم بیشتری کار می‌کنند در حالی که در ایران این فرایند نه تنها موجود نبوده بلکه ارتباط بین مؤلفه‌ها نیز به هم ریخته و کم رنگ می‌باشد. معلمان جز کتاب درسی و دستورالعمل‌های آن، منبع دیگری برای کار در کلاس در اختیار ندارند.

۴- در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان، ارزشیابی مهارت‌های اشنانویسی چگونه اجرا می‌گردد؟

ارزشیابی انشانویسی در برنامه درسی آلمان:

در دوره ابتدایی آلمان ارزشیابی انشا به صورت کمی و کیفی یا عددی - بیان عملکرد می‌باشد. نمره دانش‌آموز بر اساس عدد ۵ محاسبه و به صورت یک نمره زبان آلمانی در کارنامه درج می‌شود. معلمان آلمان هر هفته از مطالبی که یاد داده‌اند، تکلیف و کار در منزل می‌خواهند و بر این اساس هر دانش‌آموزی در کلیه مقاطع تحصیلی پوشه کار مفصلی از فعالیت‌های درس انشانویسی دارد. بخشی از نمره پایان ترم هر دانش‌آموز را این پوشه‌های کار تشکیل می‌دهند که در عملکرد کلی درس آلمانی او تأثیرگذار است. دانش‌آموزان تمام برگه‌های نوشتاری را در آن نگهداری می‌کنند. در پایان هر نیم سال امتحان انشانویسی از دانش‌آموزان گرفته می‌شود. در سال‌های پایانی دبیرستان به‌ویژه در پایه‌های ۱۱ و ۱۲ برای امتحان انشا حدود ۴ تا ۵ ساعت وقت داده می‌شود. دانش‌آموزان باید طرح انشا، پیش‌نویس و پاک‌نویس را به معلم تحویل دهند. معلمان انشای هر دانش‌آموز را مثل انشاهای کلاسی با دقت می‌خوانند و به جای گذاشتن نمره خالی، تمام برگه انشا را حاشیه‌نگاری می‌کنند و نقاط ضعف و قوت انشا را مشخص می‌کنند به نحوی که هر فردی برگه انشای دانش‌آموز را ببیند به راحتی می‌تواند درباره نمره دانش‌آموز قضاوت کند. از سوی دیگر دانش‌آموز نیز می‌تواند با دیدن حواشی یادداشت شده توسط معلم به توانمندی و ضعف خودش در انشانویسی پی ببرد. انشا ۱۵ نمره دارد اما این نمره مستقل نیست و در آخر با بقیه نمرات یعنی املا و ادبیات جمع شده و میانگین آن با عنوان نمره آزمون زبان آلمانی ثبت می‌شود. ورقه امتحانی انشای پایان سال و پایان مقطع از وزارت آموزش و پرورش ارسال می‌گردد. مدیر مدرسه برگه انشا را در پاکت دربسته ارسالی نگهداری می‌کند. روز برگزاری امتحان انشانویسی همه معلمان درس آلمانی ساعت شش و نیم صبح در اتاق مدیر حضور پیدا می‌کنند. مدیر با تشریفات خاصی پاکت را باز می‌کند و برگه آزمون انشانویسی را در اختیار معلمان حاضر می‌گذارد و از آنان می‌خواهد به صورت فردی هر کدام انشا بنویسند تا درباره موضوع آمادگی و تسلط داشته باشند و بتوانند دانش‌آموزان را راهنمایی کنند. مدیر به میزان دو برابر وقتی را که معلمان برای نوشتن صرف کرده‌اند، برای دانش‌آموزان در نظرمی گیرد (راهنمای برنامه درسی زبان آلمانی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۲۰۱۴).

ارزشیابی انشائویسی در برنامه درسی ایران:

معلمان هر دو هفته از دانش‌آموزان می‌خواهند تا انشای خود را در برابر همکلاسی‌هایشان قرائت کنند. در دوره ابتدایی ارزشیابی انشا به صورت کیفی و توصیفی انجام می‌شود اما در دوره متوسطه اول ارزشیابی به صورت کمی و بر مبنای ۲۰ به عمل می‌آید. در دوره متوسطه دوم وضعیت متفاوت بوده و آزمونی با عنوان انشا برگزار نمی‌شود. سنجش مهارت نگارش در درون ماده‌ای به نام زبان فارسی و در کنار موضوعاتی مانند زبان‌شناسی، دستور و املا انجام می‌گردد. برای تصحیح و نمره‌گذاری انشا و جلوگیری از اعمال سلیقه معلمان در تعیین نمره دانش‌آموز معیارهایی وجود دارد که عبارت‌اند از: ۱- تمیز و خوانا بودن خط ۲- استفاده از نشانه‌ها ۳- کامل بودن جمله‌ها ۴- توجه به نکته‌های دستور زبان فارسی ۵- استفاده از صفت‌ها ۶- تناسب داشتن متن با موضوع ۷- کاربرد مناسب تشبیه ۸- استفاده به جا از شعر یا مثل ۹- وجود جمله اصلی در هر بند ۱۰- طرح‌ریزی انشا ۱۱- نداشتن غلط املائی ۱۲- نداشتن مطالب اضافی و حاشیه روی ۱۳- نداشتن جمله‌های تکراری

برای بارم‌بندی درس انشائویسی نیز الگوهایی مانند الگوی زیر در برنامه درسی ایران

پیشنهاد شده است:

- ۱- داشتن نظم فکری، وجود ارتباط منطقی بین مطالب و رسا بودن مطلب (۷ نمره)
- ۲- داشتن مقدمه، متن و نتیجه‌گیری (۳ نمره)
- ۳- داشتن ابداع و ابتکار (۱ نمره)
- ۴- عدم تکرار مطالب و جملات (۲ نمره)
- ۵- ارائه صحیح مطالب از لحاظ دستوری و املائی و کاربرد صحیح ارکان جمله (۲ نمره)
- ۶- استفاده صحیح از علائم نقطه‌گذاری (۲ نمره)
- ۷- زیبانویسی، حاشیه‌گذاری، تمیز و مرتب بودن نوشته (۳ نمره) (راهنمای برنامه درسی فارسی در دوره ابتدایی و متوسطه، ۱۳۹۴).

جدول ۵: شباهت‌ها و تفاوت‌های ارزشیابی آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران

کشور تطبیق	آلمان	ایران
شباهت‌ها	دادن نمره کمی به ورقه انشا ادغام نمره انشا در نمره زبان‌آموزی و ادبیات مشخص بودن معیارهای تصحیح انشا در برنامه درسی	دادن نمره کمی به ورقه انشا ادغام نمره انشا در نمره زبان‌آموزی و ادبیات مشخص بودن معیارهای تصحیح انشا در برنامه درسی
تفاوت‌ها	ارزشیابی نوشتن انشا به‌طور منظم در هفته ارزیابی توان نوشتن انشا بر اساس پوشه کار تحویل طرح، پیش‌نویس و پاک‌نویس در آزمون یادداشت گذاشتن معلم در حاشیه ورقه انشا نظارت معلم بر رعایت معیارهای ارزشیابی انشا	ارزشیابی انشای نوشته شده به‌طور نامنظم در ماه ارزیابی توان انشا نوشتن بر اساس قرائت در کلاس تحویل پاک‌نویس در آزمون دادن نمره کمی به ورقه انشا توسط معلم نبود نظارت بر رعایت معیارهای ارزشیابی انشا

تحلیل پرسش چهارم: از داده‌های توصیفی فوق و اطلاعات مندرج در جدول ۵ می‌توان نتیجه گرفت که در برنامه درسی زبان‌آموزی هر دو کشور به ورقه انشا نمره اختصاص می‌یابد و نمره انشا در نمره زبان‌آموزی ادغام می‌شود اما در ایران این امر در ابتدایی اجرا می‌شود و در دوره متوسطه ۱ نمره انشا جدا از سایر دروس زبان‌آموزی بوده و در دوره متوسطه ۲ آزمون مستقلی برای انشا وجود ندارد. در آلمان هر هفته انشا با جدیت تمام در کلاس و خانه کار می‌شود و معلم به‌طور مستمر بر فرایند تولید انشا نظارت دارد و بر مبنای پوشه کار میزان پیشرفت مهارت انشانویسی دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کند. معلم با دقت تمام مانند یک ویراستار زبده بر حاشیه اوراق امتحانی و کاربرگ‌های کلاسی حاشیه‌نویسی می‌کند تا نقاط ضعف دانش‌آموز را برای او روشن سازد. در واقع نمره به کل مراحل نوشتن انشانویسی تعلق

می‌گیرد. در مقابل در ایران این دانش‌آموزان هستند که محکوم به نوشتن انشا بدون یادگیری آن می‌باشند. به دلیل نبود برنامه مدون برای آموزش انشانویسی، معلمان در فرصت‌های پیش آمده از دانش‌آموزان انشا می‌خواهند و تنها به تعیین موضوع بسنده می‌کنند بقیه کار بر عهده دانش‌آموز است. نمره فقط کار تولید شده اختصاص می‌یابد بدون آن‌که توانمندی اصلی دانش‌آموز مشخص شده باشد. هر چند معیارهایی برای تصحیح و نمره‌گذاری و بارم‌بندی انشا تدوین شده اما دانش‌آموزان تقریباً اطلاعی از آن‌ها ندارند. تنها در صورت اعتراض به نمره خود، از وجود این معیارها مطلع می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش انشانویسی یکی از دروس مهم برنامه درسی زبان‌آموزی است که نظام‌های برنامه‌ریزی درسی جهان با جدیت تمام نسبت به یادگیری آن اهتمام می‌ورزند. در تمام مقاطع تحصیلی آلمان، درس انشانویسی به صورت تلفیقی هم در برنامه درسی زبان آلمانی و هم در سایر برنامه‌های درسی تمرین و بکارگرفته می‌شود. در برنامه درسی زبان‌آموزی آلمان و ایران نسبت به پرورش خلاقیت و تفکر در دانش‌آموزان از طریق آموزش انشانویسی تاکید شده است. در برنامه درسی آلمان ابعاد مختلف آموزش انشانویسی مد نظر قرار گرفته است در حالی که در ایران برای آموزش انشانویسی برنامه مشخصی پیش بینی نشده است. در برنامه درسی آلمان به راحتی می‌توان از اصول طراحی شده برای عملیاتی کردن آموزش انشانویسی بهره گرفت. در برنامه درسی زبان‌آموزی هر دو کشور به رعایت علائم نگارشی و بهره‌گیری مناسب از زبان تاکید شده است. در برنامه درسی آلمان اهداف آموزش انشانویسی به گونه‌ای تدوین شده است که وظایف و تکالیف مجریان برنامه به خوبی روشن شده است در حالی که در برنامه درسی ایران اهداف مشخصی برای انشانویسی تدوین نشده است. روش‌های آموزش انشانویسی در آلمان دارای مراحل و وظایف مشخص بوده و با توالی و استمرار کاملاً منطقی به اجرا گذاشته می‌شود اما در برنامه درسی ایران روش‌های انشانویسی برای معلمان به خوبی تبیین نگردیده است و حتی چگونگی اجرای روش‌ها توضیح داده نشده است. در آلمان تمام روش‌ها به نسبت سطح تحصیلی و توان دانش‌آموزان توسط معلمان به کار گرفته می‌شود در حالی که در

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

ایران روش‌ها بر اساس مقطع تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. اصول، اهداف و روش‌های آموزش انشانویسی در آلمان به‌طور سیستماتیک و منظم طراحی شده و رابطه بین مؤلفه‌ها حساب شده و منطقی تنظیم گردیده است، معلمان در مرحله اجرایی با آگاهی و علم بیشتری کار می‌کنند در حالی که در ایران این فرایند نه تنها موجود نبوده بلکه ارتباط بین مؤلفه‌ها نیز به هم ریخته و کم‌رنگ می‌باشد. معلمان جز کتاب درسی و دستورالعمل‌های آن، منبع دیگری برای کار در کلاس در اختیار ندارند. در برنامه درسی زبان‌آموزی هر دو کشور به ورقه انشا نمره اختصاص می‌یابد و نمره انشا در نمره زبان‌آموزی ادغام می‌شود اما در ایران این امر در دوره ابتدایی اجرا می‌شود و در دوره متوسطه ۱ نمره انشا جدا از سایر دروس زبان‌آموزی بوده و در دوره متوسطه ۲ آزمون مستقلی برای انشا وجود ندارد. در آلمان معلم به‌طور مستمر بر فرایند تولید انشا نظارت دارد و بر مبنای پوشه کار میزان پیشرفت مهارت انشانویسی دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کند. در مقابل در ایران به دلیل نبود برنامه مدون برای آموزش انشانویسی، معلمان تنها به تعیین موضوع بسنده می‌کنند بقیه کار بر عهده دانش‌آموز است. هر چند معیارهایی برای تصحیح و نمره‌گذاری و بارم‌بندی انشا تدوین شده اما دانش‌آموزان تنها در صورت اعتراض به نمره خود، از وجود این معیارها مطلع می‌شوند.

در این تحقیق محدودیت‌هایی وجود داشت که از اختیار محقق خارج بود. از جمله آن‌ها این‌که امکان مطالعه بر روی دیگر کشورهای اروپایی به دلیل عدم دسترسی به اسناد آن‌ها وجود نداشت. از دیگر محدودیت‌های تحقیق عدم امکان حضور بیش از یک جلسه در کلاس انشانویسی دانش‌آموزان آلمانی بود. با توجه به یافته‌های فوق می‌توان به برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران برنامه درسی زبان‌آموزی در ایران رهنمودهای زیر را ارائه نمود تا در گام‌های بعدی بتوان برنامه درسی آموزش انشانویسی را با عنایت به تجارب دیگر نظام‌های آموزشی جهان طراحی و اجرا کرد:

- طراحی آموزش انشانویسی بر بنیاد رویکرد تلفیق درون رشته‌ای در برنامه درسی زبان‌آموزی
- طراحی برنامه درسی آموزش انشانویسی بر بنیاد رویکرد میان‌رشته‌ای

- تعیین دقیق اصول و اهداف قابل پیاده شدن و عملیاتی بودن در کلاس درس، برای آموزش انشانویسی
- تعیین وظایف و تکالیف مجریان و مخاطبان آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان آموزی
- تعیین مراحل و گام‌های عملیاتی روش‌های آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان آموزی
- طراحی و تدوین محتوای مناسب و روشمند برای آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان آموزی
- تعیین سیستم ارزشیابی و نظارت مستمر بر آموزش انشانویسی در برنامه درسی زبان آموزی

منابع

- اداره برنامه‌ریزی درسی و کیفیت‌بخشی به مدارس (۲۰۱۴). راهنمای برنامه درسی زبان آلمانی در دوره ابتدایی و متوسطه ایالت بایرن، ترجمه حسین قاسم پور مقدم، تهران.
- اکبری شلدرد، فریدون (۱۳۹۴). صداهایی برای نوشتن آواهایی برای نوشتن، نشر روزگار، تهران.
- باقری، خسرو (۱۳۹۲). نوشتن و آفرینش، ماهنامه انشا و نویسندگی، سال پنجم، شماره ۴۰ و ۴۱، صص ۲۱-۴.
- حسینی خواه؛ علی و دیگران (۱۳۹۲). مطالعه تطبیقی برنامه درسی آموزش زبان انگلیسی در ایران و سوئد با تاکید بر دوره متوسطه، فصلنامه مطالعات برنامه درسی، شماره ۳۱، صص ۸.
- حسینی نژاد، سید حسین (۱۳۸۱). رهیافت‌های آموزشی و تربیتی درس انشا، انتشارات جاویدان.
- زند، بهمن (۱۳۸۳). اصول برنامه‌ریزی درسی آموزش زبان فارسی، تهران، دانشگاه پیام نور.
- دانشگر، مریم (۱۳۹۲). گزارش بررسی و آسیب‌شناسی درس انشا در مدارس، نشریه شماره ۶. صص ۲ تا ۵.
- دستوری، لیلا (۱۳۹۰). بررسی مقایسه‌ای آموزش مهارت نوشتن خلاق در برنامه درسی زبان ملی کشورهای ایران، آمریکا و انگلیس در دوره ابتدایی، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی، دانشگاه پیام نور تهران.
- دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی (۱۳۹۴). راهنمای برنامه درسی فارسی دوره ابتدایی و متوسطه، تهران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشا در ...

رابری، باراس (۱۳۹۱). راهبردهای مطالعه و یادگیری، ترجمه حسین قاسم پور مقدم، انتشارات فرتاب، تهران.

ریکو، گابریله ال (۱۳۹۱). نوشتن خلاق، ترجمه گروه کارگاه نوشتن خلاق برلین، انتشارات کتاب آمه، تهران.

ساکي، رضا (۱۳۹۳). نیاز به نوشتن در جامعه امروز، ماهنامه انشا و نویسندگی، سال ششم، شماره ۴۷، صص ۲۹ - ۲۲.

علی اسماعیلی، عبدالله (۱۳۸۵). مقایسه اثربخشی روش‌های تدریس سنتی و مشارکتی درس انشا، مجله اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، شماره ۲، صص ۵۵ تا ۶۲.

مبصر، محمدرضا (۱۳۸۴). نگاهی به تاریخچه آموزش انشا و انواع آن در مناطق آلمانی زبان، مجله میان رشته‌ای، دانشگاه الزهراء، شماره ۵۴، صص ۶۴ تا ۸۱.

نعمت زاده، شهین (۱۳۹۲). آموزش مهارت نوشتن، ماهنامه انشا و نویسندگی، سال پنجم، شماره ۴۰ و ۴۱، صص ۳۹-۴۴.

واتانابه، ماساکو (۱۳۹۱). پرورش هنر استدلال، ترجمه محمدرضا سرکار آرنای، گلیرضا رضایی و زینب صدوقی، موسسه فرهنگی منادی تربیت، تهران.

ولایتی، نرگس؛ عارفی، محبوبه (۱۳۹۴). بررسی برنامه درسی انشا از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهرستان مهریز، مجله پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، شماره ۱۸، صص ۶۵ تا ۶۸.

Aczel, Richard. (2014). *How to write an Essay*, Klett Lerntaining GmbH, Stuttgart, Germany.

Constantinides, J.C. & Chris, H. (1982). *Advanced composition: beginning at the top*.

Gordon, Taylor. (2009). *A Student's writing Guide: How to Plan and Write Successful Essays*. Cambridge University press.

Gorrell, D. K. (1998). *Controlled composition: sentence manipulations for basic writing students*.

Hulbert, Mark. (2005). *Affiliation and innovation in composition theory: A Troubling dialectic*.

Sink, D. (1973). *Eleventh-grade composition instruction in selected high schools*. Unpublished in German.

Roberi, Barrass. (1995). *Students must Write*; Routledge; Second edition.

Reimer, C. N. (2001). *Strategies for teaching to primary students using the writing process*.

- Unpublished master thesis. Biola University, California. ED459471. ERIC veritabanından 23. 08. 2004 tarihinde edinilmistir.
- Rod Hares, C.G. Clemmetsen, Christa Clemmetson. (2008). *Aufsatz! 2000: Essaye writing in German Language*. ISBN-10: 0340724781.
- Tompkins, G. E. (2004). *Teaching writing: balancing product and process*. Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Palmer, Sue (2011). *How to Teach Writing across the Curriculum: Ages 6–8*. Second edition.
- Pardlow, D. (2003). *Finding new voices: notes from a descriptive study of why and how I learned to use creative-writing pedagogy to empower my composition students-and myself*.
- Petra Hachenburger, Paul Jackson. (2007). *Topics, Questions, and Key Words: A Handbook for Students of German*. Taylor & Francis e-Library.
- Wallace, T and Smith, H. (1997). *A systematic approach to instruction in german composition*.
- Winifred V.Davies. (2005). *Essay-writing in German: A Student's Guide*. Manchester University Press.
- Winter, K. R. (1994). *Learning theory for use in the composition classroom*. Unpublished in German.
- Yoder, K. K. (2005). *Student talk during the writing process from sixth-graders' perspectives*. Unpublished doctoral thesis. The University of San Francisco, ABD.
- Zampardo, K.M. (2008). *An examination of the impact of teacher modeling on young children's writing*. Unpublished doctoral thesis. Oakland University, Michigan. (UMI No: 3340069)